

Klass: Aves (fåglar), **Ordning:** Columbiformes (duvfåglar), **Familj:** Columbidae (duvor), **Släkte:** *Streptopelia* (streptopeliaduvor), **Art:** *Streptopelia decaocto* - turkduva (Frivaldszky, 1838) **Synonymer:** *Columba risoria* L. var. *decaocto* Frivaldszky, 1838

Kännetecken

Turkduvan är en liten, slank och långstjärtad duva. Den är i stor sett enfärgat beige-grå med ett smalt svart band runt nacken som det mest karakteristiska drag. Stjärten är på undersidan är tvåfärgad, med den inre hälften svart och den yttre vitaktig. Stjärtoversidan har brett vitspetsade yttre stjärtpennor i kontrast mot gråfärgad inre del av stjärten. Könen är lika. Sången är ett trestavigt hoande med utdragen och betonad andra ton och lägre tredje "do-doo då"

Utbredning och status

I Sverige är turkduvans utbredning koncentrerad till Skåne, Öland, Gotland och kusttrakterna från Kalmar till Uddevalla. Spridda förekomster finns även i övriga Götaland och Svealand samt längs Norrlandskusten upp till Norrbotten. Ett fåtal förekomster finns även i Väster- och Norrbottens inland. Det första fyndet av turkduva i Sveriges gjordes så sent som 1949. Kolonisationen av södra och mellersta Sverige ägde rum under ett synnerligt expansivt skede på 1960-talet. Förutom den omfattande spridningen ökade beståndet mycket snabbt i antal. Vid riksinventeringen 1974–75 beräknades det svenska beståndet uppgå till 6000–8000 par, varav cirka 75 % i Skåne och på Västkusten. Sedan dess är utbredningen i Sverige i stort sett oförändrad, men beståndet är betydligt lägre. Inventeringar i Skåne och ett antal andra län i mitten av 1980-talet antydde en minskning med så mycket som cirka 60 %. En förnyad riksinventeringen 1998 gav totalt 2300–2500 par, ett resultat som numera betraktas som en underskattning. Knappt hälften eller cirka 1000–1100 par fanns då i Skåne. Minskningen mellan de båda riksinventeringarna 1974–75 resp. 1998 var av ungefär samma omfattning i alla län i Götaland och Svealand med undantag av Öland och Gotland där bestånden ökade och Södermanland som hade oförändrat bestånd. Regionala inventeringar antyder att tillbakagången framför allt ska ha ägt rum i slutet av 1970-talet, medan vinterfågelräkningen pekar på att beståndet ska ha varit som störst vintern 1983/84. Sedan 1998 har turkduvan fortsatt att minska i antal och den senaste beräkningen anger 3100 par (2300–4300). Den fortsatta minskningen märks bl.a. vid de standardiserade flyttfågelräkningarna i Falsterbo där numera inga eller ytterst få duvor ses lämna landet. Turkduvans utbredning omfattar större delen av Europa. Nominatrasen finns också i Nordafrika, Mindre Asien och österut till Indien. I Finland (100–150 par runt sekelskiftet) förekommer turkduvan bara glest spridd, och arten saknas helt på Island. I Norge har man registrerat en likartad beståndsutveckling som i Sverige, alltså en markant tillbakagång efter den inledande invandringen och spridningen. Under perioden 1990–2000 har arten uppvisat minskande bestånd även i Estland, Lettland, Litauen, Polen och Tyskland. Däremot fortsätter turkduvan att öka i t.ex. Storbritannien och beståndet är stabilt på andra håll, t.ex. i Danmark och Holland. Rasen *S. d. xanthocyclus* förekommer i delar av Sydostasien.

Ekologi

Turkduvan hör huvudsakligen hemma i tätorter, framförallt i villaområden med äldre bebyggelse. Den häckar också i mindre samhällen och vid gårdssamlingar. Den föredrar parker, trädgårdar eller alléer med högvuxna träd, gärna ädelgranar eller liknande. Träden utnyttjas för häckning och för övernattning. Födan är nästan helt vegetabilisk och domineras av frön och frukter av gräs och örter. Spannmål är ofta en viktig födokälla. Födosöket sker nästan uteslutande på marken. Under det expansiva skedet, och när arten var som talrikast i Sverige, fyllde hamnar och spannmålssilos viktiga funktioner i och med att det ofta fanns god tillgång på spillsäd där. Det gällde särskilt vintertid. Spannmålshantering som ger kontinuerlig tillgång på spillsäd eller omfattande fågelmatning tycks vara förutsättningar för att bestånd ska fortleva. Boet placeras i regel på 2–10 m höjd nära stammen i ett träd, men någon gång i en stolpe eller i en nisch eller liknande på en byggnad. Boet utgörs av en plattform av kvistar och rötter. Turkduvan lägger oftast bara 2 ägg, men den kan ha två, tre eller någon gång upp till fyra kullar mellan mars och september. Båda könen hjälps åt med ruvningen som tar 14–18 dygn. Ungarna stannar 15–19 dygn i boet. För att en population ska fortleva en längre tid tycks det krävas ett visst lägsta antal individer. Det finns en lång rad exempel från Sverige och andra länder att turkduvorna har försvunnit från platser med bestånd med färre än 10–15 individer. Turkduvan är sällskaplig och kan bilda stora flockar. Det gäller särskilt under födosök och på gemensamma sovplatser. Den är huvudsakligen stannfågel, men vissa flyttningsrörelser förekommer höst och vår.

Hot

Orsakerna till turkduvans starka minskning är inte klarlagda. Jämfört med den tid när antalet turkduvor i Sverige var som störst har spannmålshanteringen genomgått en betydande förändring. Dels har verksamheten koncentrerats så att flertalet spannmålsmagasin lagts ner, dels blir det numera betydligt mindre spill. Detta har troligen haft betydelse för vinteröverlevnaden. Lokalt kan skydds jakt på duvor i stadsmiljö periodvis ha haft en negativ inverkan. I slutet av 1970-talet sköt man t.ex. upp till 700 turkduvor per vinter i Malmö. I missriktad nit att hålla efter tamduvor har det under senare år inträffat att små lokala bestånd av turkduva utplånats. Vidare är turkduvorna utsatta för ett hårt predationstryck av skator, kråkor och sparvhökar. Bon plundras på ägg och ungar av skator, medan många turkduvor tas av sparvhökar under vintern. Beståndsminskningen i slutet av 1970-talet i Sverige sammanföll i tiden med några stränga vintrar, vilket möjligen också kan ha spelat in. Samtidigt måste konstateras att den synnerligen kalla perioden i januari-februari 1985 inte satte några tydliga spår bland turkduvorna.

Åtgärder

Med tanke på de bristande kunskaperna om orsakerna till turkduvans minskning är det angeläget att artens populationsekologi undersöks. Desto mer isolerade och mindre förekomsterna är, desto viktigare är det att turkduvorna har tillgång till föda under vintern, varför utfodring kan vara aktuell. På platser där man håller efter antalet tamduvor är det viktigt att skyttarna känner igen och undviker turkduvorna.

Övrigt

Utländska namn – NO: Tyrkerdue, DK: Tyrkerdue, FI: Turkinkyyhky, GB: Collared Dove. Turkduva är förtecknad i Bernkonventionen bilaga III (skyddade djurarter) och är fredad enligt jaktförordningen (1987:905).

Naturvård

Konventioner: Bernkonventionens bilaga III

Fridlysning: Fridlyst enl. 4 § Artskyddsförordningen. Räknas även som vilt, vilket betyder att den är fredad men kan vara jaktbar enligt jaktförordningen eller jaktlagen.

Litteratur

- Bentz, P.-G. 1982. Dödsorsaker, dödlighet och livslängd hos turkduvorna i Malmö. *Anser* 21: 93–104.
- BirdLife International 2004. *Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status*. Cambridge, UK: BirdLife International. (BirdLife Conservation Series No. 12).
- Blotzheim, G. & Bauer, K. (red.) 1980. *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*. Band 9. Wiesbaden.
- Cramp, S. (red.) 1985. *Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa*. Vol. IV. Oxford.
- Gorski, W. 1989. Factors determining growth rate of a Collared Dove (*Streptopelia decaocto*) population in Slupsk 1973–1985. Ped. Inst, Slupsk.
- Kasperek, M. 1996. Dispersal and range extension of the Collared Dove (*Streptopelia decaocto*) in Europe. *Journal of Ornithology* 137(1): 1–33.
- Lachner, R. 1963. Beiträge zur Biologie und Populationsdynamik der Türkentaube (*Streptopelia d. decaocto*). *Journal für Ornithologie* 104: 305–356.
- Risberg, L. 1978. Turkduvan *Streptopelia decaocto* i Sverige 1974–75. *Vår Fågelvärld* 37: 193–208.
- Risberg, L. & Axelsson, P. 1999. Turkduvan i Sverige. Riksinventeringen 1998. *Vår Fågelvärld* 58(8): 6–13.
- SOF 2002. *Sveriges fåglar*. 3:e uppl. Stockholm.
- Viksne, J. (red.). 1989. *Latvian breeding bird atlas*. Riga Zinatne. 352 s.

Författare

Lennart Risberg 2006. Rev. Martin Tjernberg 2010 © ArtDatabanken, SLU 2010.